

Kazimierz CZOPEK*

Czynniki warunkujące wewnętrzną organizację energetycznych grup kapitałowych na węglu brunatnym

STRESZCZENIE. W artykule przedstawiono syntetyczny obraz rynku elektroenergetycznego ze szczególnym uwzględnieniem węgla brunatnego. Analizowano powiązania węgla brunatnego z sektorem elektroenergetycznym. Podano w jakim stanie zmian znajduje się w chwili obecnej, zwracając uwagę na kontrakty długoterminowe, które muszą ulec likwidacji. Zwrócono uwagę na modelowe rozwiązanie wolnego rynku energii elektrycznej, a także zaprezentowano prawdopodobny schemat dwu grup kapitałowych opartych na węglu brunatnym. Podkreślono potrzebę i propozycję integracji wewnątrz obu grup.

SŁOWA KLUCZOWE: energia elektryczna, węgiel brunatny, wolny rynek, podsektor elektroenergetyczny, struktura grupy

Wprowadzenie

Cechą charakterystyczną podsektora produkującego energię elektryczną z węgla brunatnego jest jego zwarty charakter. Oznacza to, że każda z elektrowni w tym podsektorze wykorzystuje węgiel tylko z określonej kopalni, a kopalnia sprzedaje węgiel do określonej elektrowni.

* Prof. zw. dr hab. inż. — Wydział Górnictwa i Geoinżynierii, Akademia Górniczo-Hutnicza, Kraków.

Recenzent: prof. dr hab. inż. Eugeniusz MOKRZYCKI

Wydobycie węgla brunatnego prowadzą aktualnie cztery kopalnie:

- ✧ KWB Adamów S.A., w której eksploatacja prowadzona jest w trzech odkrywkach — Adamów, Władysławów, Koźmin, a sumaryczne wydobycie w dwu ostatnich latach wyniosło w 2004 roku 4,411 mln ton, w 2005 roku 4,477 mln ton,
- ✧ KWB Bełchatów S.A., prowadzącej aktualnie eksploatację w jednej odkrywce Bełchatów, a wydobycie wyniosło — w 2004 roku 35,23 mln ton, w 2005 roku 35,226 mln ton, w trakcie udostępniania jest odkrywka Szczerców,
- ✧ KWB Konin S.A. z trzema czynnymi odkrywkami; Kazimierz, Józwin, Lubstów i wydobyciem w 2004 roku 10,678 mln ton, 9,967 mln ton w 2005 roku,
- ✧ KWB Turów S.A., kopalnia jedoodkrywkowa (Turów) o wydobyciu rocznym w ilości 10,824 mln ton w 2004 roku, 11,920 mln ton w roku 2005.

Sumaryczne wydobycie kopalń wyniosło odpowiednio — 61,147 ml ton w 2004 roku oraz 61,590 mln ton w 2005 roku.

W strukturze zużycia pierwotnych nośników energii w Polsce węgiel brunatny nie stanowi dominującej pozycji. Przykładowo w roku 2004 w strukturze tej węgiel brunatny jest na trzecim miejscu. Dominuje zdecydowanie węgiel kamienny (49,48%) przed ropą naftową (19,64%), a zużycie węgla brunatnego jest porównywalne do zużycia gazu ziemnego (12,64%) i wynosi 13,28% .

W chwili obecnej na węglu brunatnym pracuje 5 elektrowni, o łącznej mocy zainstalowanej 8806 MW, do których węgiel dostarczają odpowiednio, do:

- ✧ Elektrowni Adamów, o mocy 600 MW; KWB Adamów S.A.,
- ✧ Elektrowni Pątnów, o mocy 1200 MW; KWB Konin S.A.,
- ✧ Elektrowni Konin o mocy 538 MW, KWB Konin S.A.,
- ✧ Elektrowni Bełchatów S.A., o mocy 4441 MW; KWB Bełchatów S.A.,
- ✧ Elektrowni Turów S.A., o mocy 2027 MW; KWB Turów S.A.

W 2005 roku moc zainstalowana w polskich elektrowniach wynosiła łącznie 34 673 MW, wobec czego 8806 MW mocy na węglu brunatnym stanowiło 25,40%.

Bardziej znaczący udział węgla brunatnego obserwujemy przy produkcji energii elektrycznej. W 2005 roku wyniki te wyniosły odpowiednio:

- ✧ produkcja energii elektrycznej ogółem — 156 938 GW·h,
- ✧ produkcja energii elektrycznej z węgla brunatnego — 54 865 GW·h.

Energia elektryczna wyprodukowana z węgla brunatnego stanowiła w minionym roku 34,96% ogólnej produkcji. Oznacza to, że jest to ważna część sektora elektroenergetycznego w Polsce, tym bardziej, że energia z węgla brunatnego jest tańsza od wyprodukowanej z węgla kamiennego średnio o około 25%.

Węgiel brunatny w sektorze elektroenergetycznym

Prześledźmy jak wygląda aktualna sytuacja sektora elektroenergetycznego i jak w tym systemie znajduje się przemysł wydobywczy węgla brunatnego, a także energetyka funk-

cjonująca na tym paliwie. System elektroenergetyczny, pomimo istotnych zmian w ostatnich latach, funkcjonuje jako naturalny monopol, z trzema podsystemami — wytwarzania, przesyłu, dystrybucji oraz obrotu.

W podsystemie wytwarzania pracuje aktualnie:

- ✧ 17 elektrowni zawodowych,
- ✧ 28 elektrociepłowni,
- ✧ 6 elektrowni wodnych,
- ✧ 80 elektrowni lokalnych.

W ocenie strukturalnej pozycja elektrowni pracujących na węglu brunatnym przedstawiała się w 2005 roku następująco [1]:

Moc zainstalowana ogółem, w tym: 34 673 MW,

- ✧ elektrownie zawodowe, w tym:
 - ✧ na węglu kamiennym — 20 352 MW
 - ✧ na węglu brunatnym — 8 806 MW
 - ✧ w elektrowniach wodnych — 769 MW
- ✧ w elektrowniach przemysłowych — 2 553 MW

Struktura produkcji elektrycznej w 2005 roku przedstawiała się następująco:

- ✧ produkcja ogółem, w tym: — 156 938 GW·h
 - 1) elektrownie zawodowe: — 148 359 GW·h
- ✧ elektrownie ciepłne, w tym: — 144 832 GW·h
 - a) na węglu kamiennym — 86 246 GW·h
 - b) na węglu brunatnym — 54 865 GW·h
 - c) na gazie — 2 999 GW·h
 - d) z udziałem biopaliw — 777 GW·h
- ✧ elektrownie wodne — 3 527 GW·h
 - 2) elektrownie przemysłowe, w tym — 8 090 GW·h
- ✧ ciepłne, w tym: — 7 457 GW·h
 - a) gazowe — 231 GW·h
- ✧ ze źródeł odnawialnych — 633 GW·h
 - 3) elektrownie pozostałe — 489 GW·h

W strukturze produkcji energia elektryczna wyprodukowana w 2005 roku z węgla brunatnego stanowiła 34,96% produkcji ogółem.

Podsystem przesyłu to monopol Polskich Sieci Energetycznych S.A., który częściowo złagodzone wydziałając, zgodnie z dyrektywą energetyczną 2003/54/WE, samodzielnego operatora podsystemu; PSE — Operator S.A.

W 2005 roku w podsektorze dystrybucji i obrotu działało 8 spółek dystrybucyjnych, których wielkość sprzedaży oraz udział procentowy przedstawiały się jak poniżej oraz w tabeli 1.

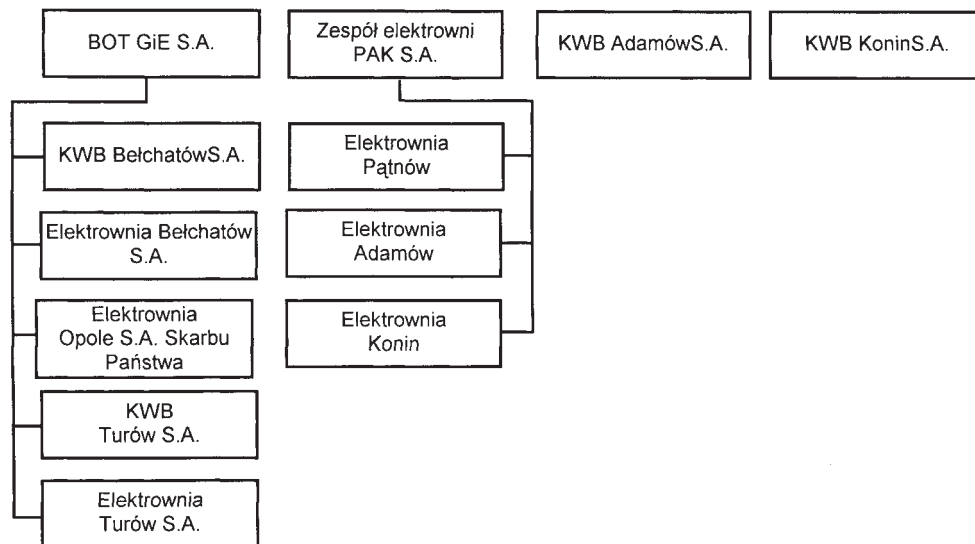
Elektroenergetyka oparta na węglu brunatnym funkcjonuje organizacyjnie jako cztery jednostki (rys. 1):

- ✧ Holding BOT Górnictwo i Energetyka S.A.,
- ✧ Grupa Kapitałowa Zespół Elektrowni PAK S.A. (rys. 2),
- ✧ Kopalnia Węgla Brunatnego Adamów S.A.,
- ✧ Kopalnia Węgla Brunatnego Konin S.A.

TABELA 1. Struktura sprzedaży energii elektrycznej w Spółkach Dystrybucyjnych

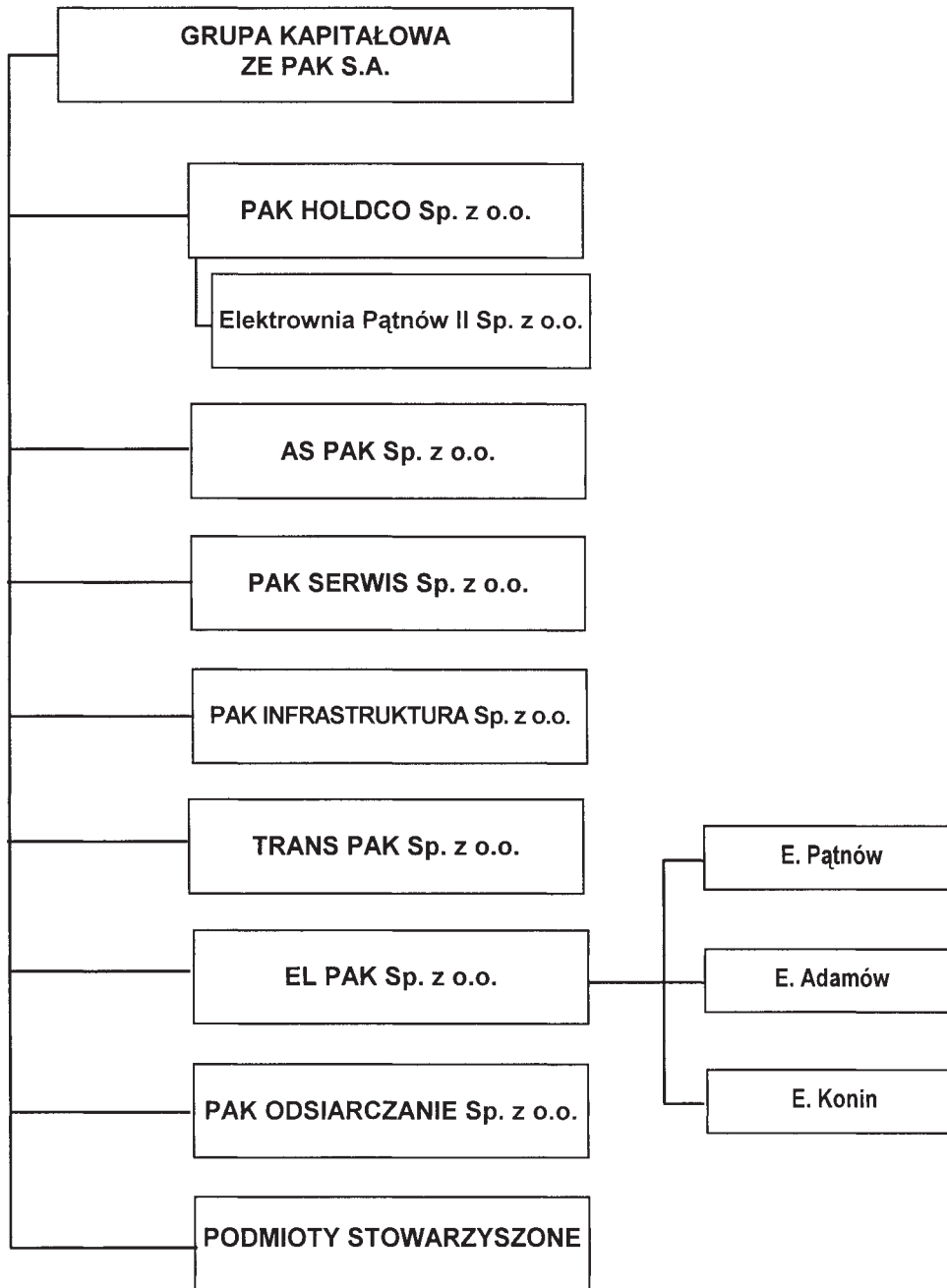
TABLE 1. The structure of selling of electric Power in Distributing Companies

Lp.	Spółka dystrybucyjna	Sprzedaż		Liczba odbiorców	
		TW·h	%	tys.	%
1	ENEA S.A.	15,23	14,5	2240,7	14,34
2	ENION S.A.	16,83	16,0	2298,4	14,71
3	Ł—2	6,93	6,6	1101,7	7,06
4	Ł—6 (Wschodnia Grupa Energetyczna S.A.)	19,62	18,6	3746,1	23,97
5	ENERGIA PRO S.A.	12,31	11,7	1631,2	10,44
6	VATTENFALL S. A. (GZE S.A)	10,44	9,9	1101,4	7,05
7	STOEN S.A	5,98	5,7	820,8	5,25
8	ENERGA S.A	18,00	17,1	2685,1	17,18
9	Razem Spółki	105,35	100,00	15 625,4	100,00

Rys. 1. Aktualna struktura organizacyjna sektora górnictwo-energetycznego na węglu brunatnym

Fig. 1. The current organization structure of mining-energetic sector on brown

Rys. 2. Schemat organizacyjny GK ZE PAK S.A.
 Fig. 2. The organization structure of GK ZE PAK S.A.

Holding BOT GiE S.A to Jednoosobowa Spółka Skarbu Państwa (100% udziału), grupująca następujące jednostki samodzielne:

- ✧ Elektrownia Bełchatów S.A. (struktura kapitałowa — 69% BOT S.A., 16 % Skarb Państwa, 15% pracownicy),
- ✧ Elektrownia Turów S.A. (struktura kapitałowa — 69% BOT S.A., 16% Skarb Państwa, 15% pracownicy),
- ✧ Elektrownia Opole S.A. (struktura kapitałowa — 69% BOT S.A., 16% Skarb Państwa, 15% pracownicy),
- ✧ Kopalnia Węgla Brunatnego Bełchatów S.A. (struktura kapitałowa — 69 % BOT S.A., 16% Skarb Państwa, 15% pracownicy),
- ✧ Kopalnia Węgla Brunatnego Turów S.A. (struktura kapitałowa — 69% BOT S.A., 16 % Skarb Państwa, 15% pracownicy).

Zespół Elektrowni Pątnów, Adamów Konin S.A., Grupa Kapitałowa, składa się z trzech niesamodzielnych elektrowni (Pątnów, Adamów, Konin), a jej struktura własnościowa przedstawia się następująco:

- ✧ 50% — Skarb Państwa,
- ✧ 42% — Elektrim S.A.,
- ✧ 8% — pracownicy.

Perspektywiczna struktura organizacyjna podsektora

Zmiany, które już nastąpiły w podsektorze oraz te, które przewiduje się do przeprowadzenia, wymuszają trzy czynniki: prawne, ekonomiczno-gospodarcze oraz techniczne. Z prawnego punktu widzenia najważniejszym aktem prawnym jest w tym przypadku Dyrektywa unijna o zasadach rynku wewnętrznego energii elektrycznej [4], na podstawie której zmienione zostało polskie prawo energetyczne [6], a najbardziej charakterystycznym wyznacznikiem obu aktów prawnych jest obowiązek wprowadzenia tak zwanej zasady TPA (*Third Part Access*), czyli swobodny dostęp do rynku energii każdego zainteresowanego. W praktyce oznacza to likwidację naturalnego monopolu panującego w chwili obecnej na rynku energii elektrycznej wraz z wyraźnym rozdzieleniem poszczególnych segmentów rynku, czyli wytwarzania, przesyłu, dystrybucji i obrotu.

Do czynników ekonomiczno-gospodarczych trzeba wymienić oczekiwane rezultaty w wyniku wprowadzenia wolnego rynku. W rządowym programie „Polityka energetyczna Polski do roku 2025” przewiduje się przeprowadzenie konsolidacji pionowej sektora elektroenergetycznego [6].

Z technicznego punktu widzenia przewiduje się, że konsolidacja a w perspektywie prywatyzacja sektora, ma również wpłynąć na poprawę rozwiązań technologicznych, lepszy dostęp do kapitału, koniecznego na przeprowadzenie modernizacji urządzeń, w wyniku których nastąpi wzrost efektywności produkcji energii, a także wyraźne zmniejszenie uciążliwości w środowisku przyrodniczym.

Nie ma do chwili obecnej ostatecznej propozycji jak ma wyglądać konsolidacja sektora elektroenergetycznego. Panuje dosyć zgodna opinia, że rząd odpowiedzialny za zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, jest równocześnie zobowiązany przygotować i zaakceptować takie rozwiązania, które wygenerują źródła finansowania niezbędnych i dużych nakładów modernizacyjnych, zwłaszcza w przedsiębiorstwach wytwórczych. Dlatego preferowana jest konsolidacja pionowa branży, w wyniku której należy połączyć elektrownie z przedsiębiorstwami dystrybucyjnymi czy obrotu energią.

Koncepcja konsolidacji pionowej spełnia wymienione wcześniej cele do wypełnienia z uwagi na wspomniane czynniki, równocześnie pokrywa się z koncepcją tworzonego wspólnego unijnego rynku energii elektrycznej. W dzienniki ustaw Wspólnot Europejskich (Dz.U. WE L 024 z dnia 29 stycznia 2004 roku) określono nawet co się rozumie pod pojęciem przedsiębiorstwa zintegrowanego pionowo. Jest to zatem przedsiębiorstwo energetyczne lub grupa przedsiębiorstw, zajmujące się przesyłaniem lub dystrybucją oraz wytwarzaniem lub sprzedażą energii.

W ramach tej koncepcji przewiduje się utworzenie czterech grup spełniających wymienione warunki, miałyby to być:

- ✧ BOT-PSE (Polska Grupa Energetyczna),
- ✧ Południowy Koncern Energetyczny, skonsolidowany ze spółkami dystrybucyjnymi Enion, Energia Pro i Elektrownią Stalowa Wola,
- ✧ Spółka dystrybucyjna Enea wraz z Elektrownią Koźienice i Kopalnią Węgla Kamiennego Bogdanka,
- ✧ Spółka dystrybucyjna Energa razem z ZE PAK S.A. oraz Elektrownią Ostrołęka.

W tej koncepcji, w czterech proponowanych grupach kapitałowych, aż dwie byłyby związane z węglem brunatnym. Mało tego, koncepcja ta przewiduje wiodącą rolę Polskiej Grupy Energetycznej.

Polska Grupa Energetyczna (PGE) ma być rozwinięciem aktualnego holdingu BOT GiE S.A., w skład której weszłyby ponadto:

- ✧ Aktualne jednostki BOT GiE S.A.,
- ✧ Zespół Elektrowni Dolna Odra S.A.,
 - ✧ Dolna Odra — 1752 MW_e,
 - ✧ Pomorzany 130 MW_e,
 - ✧ Szczecin — 88 MW_e.
- ✧ Część majątku Polskich Sieci Elektroenergetycznych (w tym elektrownie szczytowo-pompowe),
- ✧ Spółki dystrybucyjne Ł—2 (Łódź oraz Łódź-Teren),
- ✧ Wschodnia Grupa Energetyczna (Zakłady Energetyczne; Warszawa-Teren, Białystok, Skarżysko-Kamienna, Lublin, Zamość),
- ✧ Rzeszowska Grupa Energetyczna,
- ✧ Operator Systemu Przesyłowego.

Druga tworzona grupa kapitałowa na węglu brunatnym, o proponowanej nazwie Grupa Kapitałowa Zespół Elektrowni PAK S.A., byłaby, jak widać, rozwinięciem istniejącej ZE PAK S.A, o następującym składzie:

- ✧ Dotychczasowe jednostki ZE PAK S.A.,

- ✧ Kopalnie Węgla Brunatnego:
 - ✧ Adamów S.A.,
 - ✧ Konin S.A.,
- ✧ Elektrownia Ostrołęka S.A.,
- ✧ Spółka dystrybucyjna Energa S.A. (Zakłady Energetyczne; Kalisz, Płock, Toruń, Olsztyn, Elbląg, Gdańsk, Słupsk, Koszalin).

Problemy integracji wewnętrznej podsektora

Według prawa energetycznego, polski rynek energii elektrycznej, przynajmniej formalnie, stanie się od 1 lipca 2007 roku rynkiem wolnym na którym, zgodnie z zasadą TPA, każdy odbiorca będzie miał możliwość swobodnego wyboru dostawcy energii. Równocześnie do każdego z czterech elementów systemu elektroenergetycznego (wytwarzania, przesyłu, dystrybucji, obrotu) będzie miał dostęp każdy przedsiębiorca energetyczny, mający uprawnienia do określonej działalności.

Poważnym utrudnieniem wprowadzania wolnego rynku energii elektrycznej mogą być kontrakty długoterminowe (KDT). Kontrakty długoterminowe (KDT) w swojej istocie miały być źródłem pokrycia zaciągniętych kredytów na modernizację elektrowni. Polegały na zakupie przez PSE S.A. od poszczególnych wytwórców ustalonych ilości mocy i energii po cenach, które gwarantowały pokrycie kosztów stałych wytwórcy (eksploatacja, remonty, wynagrodzenia, finansowe inwestycji) oraz kosztów zmiennych (paliwa, ochrony środowiska, itp.). W roku 2005 w ramach kontraktów długoterminowych sprzedano 65% całkowitej energii elektrycznej w Polsce.

W przypadku węgla brunatnego, kontrakty długoterminowe są aktualnie w:

1. BOT Górnictwo i Energetyka S.A.:
 - ✧ Elektrownia Opole S.A., data wygaśnięcia KDT — 31.12.2012 r.
 - ✧ Elektrownia Turów S.A., data wygaśnięcia KDT — 31.12.2016 r.
2. Zespół Elektrowni PAK S.A.:
 - ✧ Elektrownia Pątnów II sp. z o.o., data wygaśnięcia KDT — 30.03.2027 r.

Do tej pory nie przedstawiono akceptowanego sposobu rozwiązania problemu kontraktów długoterminowych. Jednym z nich miało być wprowadzenie opłaty kompensacyjnej (obciążającej odbiorców), z której pokrywane byłyby tak zwane „koszty osieroczone” elektrowni.

Zakładając, że przeważa koncepcja utworzenia wymienionych czterech grup kapitałowych w sektorze elektroenergetycznym, to w przypadku grup na węglu brunatnym mogą pojawić się istotne trudności przy dalszej prywatyzacji. Wydaje się, że nie powinny one pojawić się w proponowanej Polskiej Grupie Energetycznej, natomiast na pewno wystąpią w Grupie Kapitałowej ZEPAK S.A. Jest to tym pewniejsze, że takie problemy już istnieją w chwili obecnej.

W umowie prywatyzacyjnej Zespołu Elektrowni PAK z 1999 roku zawarto co prawda zapis, że Skarb Państwa zatrzymuje 50% udziałów zaś Elektrim 42%, ale równocześnie

znalazła się w tej umowie klauzula o oddanie zarządczej kontroli nad ZE PAK S.A. Elektrimowi. W rzeczywistości na wymienione 42% udziałów, 39% posiada spółka Inwestycje Polskie, kontrolowana przez Z. Solorza, a jedynie 3% — Elektrim.

W efekcie partnerem Skarbu Państwa w rozmowach konsolidacyjnych PAK jest Zygmunt Solorz.

Trudności przy tworzeniu skonsolidowanej Grupy Kapitałowej ZE PAK S.A. wynikają z następujących głównych powodów:

- ✧ niefortunnie podpisanej umowy prywatyzacyjnej, w wyniku czego pomimo posiadania 50% udziałów Skarb Państwa utracił władczą kontrolę nad grupą,
- ✧ niewywiązywanie się Elektrimu (Z. Solorza) z obowiązku zakończenia budowy nowej elektrowni Pątnów II,
- ✧ niejasności co do warunków formalnych i wartościowych, na jakich Elektrim miałby przejąć od Skarbu Państwa dwie kopalnie; KWB Adamów S.A, oraz KWB Konin S.A.,
- ✧ niejasności co do warunków odkupienia przez Elektrim od Skarbu Państwa reszty udziałów w PAK,
- ✧ niejasności co do dalszego funkcjonowania spółki Elektrim, o której coraz głośniej mówi się, że zostanie postawiona w stan upadłości,
- ✧ Spółka Elektrim jest w sporze arbitrażowym w Londynie z francuską firmą Vivendi, którą oprócz wielu innych kwestii, interesowało na jakiej podstawie Inwestycje Polskie (Z. Solorz) przejęły akcje PAK od Elektrimu warte 770 mln zł w zamian za długi wartości 40 mln zł.,
- ✧ niejasności co do zasad przekazania do skonsolidowanej Grupy Kapitałowej ZE PAK S.A. koncernu energetycznego ENEA S.A.

Wymienione niejasności znalazły wyraz na Nadzwyczajnym Walnym Zgromadzeniu Akcjonariuszy ZE PAK S.A. w dniu 24 stycznia 2006 roku, które zostało przerwane przez przedstawiciela Skarbu Państwa. Powodem przerwania była zbyt niska cena oraz kontrowersje wokół wniesienia kopalń węgla brunatnego do ZE PAK S.A. W ramach NWZA miało dojść do zatwierdzenia nowej emisji 9,7 mln papierów wartościowych serii C, za które Z. Solorz proponował 100 mln euro, w zamian przejmując ponad 50% udziału i całkowitą kontrolę nad ZE PAK S.A. Jak wiadomo, do chwili obecnej żadna z tych decyzji nie zapadła.

Biorąc powyższe pod uwagę, proces konsolidacji sektora elektroenergetycznego może przebiegać w nieco inny sposób od przewidywanego do tej pory. Wskazuje na to chęć Skarbu Państwa zachowania kontroli nad niektórymi sektorami. Podstawą takiego rozwiązania jest nowelizacja ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji (Dz.U. nr 171 z 2002 r, poz.1397), którą uchwalił Sejm w dniu 12.05.2006 roku a 5 czerwca 2006 r. podpisał Prezydent.

Do najważniejszych zmian, które wprowadza nowelizacja, należy zaliczyć doprowadzenie komercjalizacji do takiego stanu, że znikną całkowicie przedsiębiorstwa państwowe. Równocześnie z tym nowelizacja zakłada rezygnację z generalnej zasady, że wyłącznym celem komercjalizacji przedsiębiorstwa państwowego jest jego prywatyzacja. Oznacza to możliwość funkcjonowania spółek Skarbu Państwa, które nigdy nie będą prywatyzowane. Taki obraz jest możliwy w przypadku grup kapitałowych na węglu brunatnym.

W trakcie przygotowań w 2005 roku holdingu BOT GiE S.A. do wejścia na giełdę, pojawił się problem niezbędnej restrukturyzacji zatrudnienia, nie tylko w holdingu, ale także w całym podsektorze. Porównanie samych kopalń węgla brunatnego z kopalniami niemieckimi koncernu RWE A.G jest bardzo niekorzystne. Trzy kopalnie niemieckie węgla brunatnego: Hambach, Garzweiler, Inden, zgrupowane w RWE Rheinbraun A.G. wydobyły w 2001 roku 94,3 mln ton węgla, przy zatrudnieniu w tym czasie 9619 osób. Wskaźnik zatrudnienia wynosił więc w tym roku — 9803 tony na 1 zatrudnionego. Tymczasem w 2001 roku cztery polskie kopalnie wydobyły 59, 539 mln ton węgla przy zatrudnieniu 24 220 osób, czyli przy wskaźniku zaledwie 2458 ton na 1 zatrudnionego.

Na przestrzeni ostatnich czterech lat nastąpiła znacząca poprawa w tym zakresie, bowiem w 2005 roku obserwujemy zmniejszenie zatrudnienia w kopalniach i wzrost wskaźnika do prawie 3000 ton na 1 zatrudnionego. Jest to jednak dalej trzykrotnie mniej niż w kopalniach niemieckich, tym bardziej, że do roku 2005 w Niemczech obniżono zatrudnienie o dalsze 30%.

Porównanie polskich przedsiębiorstw zintegrowanych z podobnymi grupami kapitałowymi zagranicznymi jest również niekorzystne. Na przykład BOT GiE S.A. w porównaniu z niemieckim E.ON, szwedzkim Vattenfall czy czeskim CEZ, zatrudnia niewiele mniej pracowników, natomiast produkuje mniej energii elektrycznej; odpowiednio:

o 75%, 74%, 30%.

Zgodnie ze standardami europejskimi należałoby obniżyć zatrudnienie o 50%. Proponuje się zrealizować ten problem przez atrakcyjne odprawy, chociaż negocjacje z 28 związkami zawodowymi funkcjonującymi w podsektorze są trudne.

Istotnym problemem, który czeka na rozwiązanie w obu grupach kapitałowych, czyli BOT GiE S.A oraz ZE PAK S.A, są zróżnicowane koszty wydobycia węgla brunatnego i w efekcie zróżnicowana cena tego węgla, sprzedawanego do elektrowni. W przypadku elektrowni opalanych węglem brunatnym koszt paliwa stanowi nieco ponad 35% całkowitych kosztów produkcji energii elektrycznej. Pomimo, iż w porównaniu z węglem kamiennym (który w elektrowniach zużywających ten rodzaj paliwa stanowi aż 62% kosztów produkcji energii elektrycznej) jest to znacznie mniej, to i tak stanowi problem. Wynika on z przyczyn obiektywnych, głównie jest efektem różnych warunków geologicznych poszczególnych złóż eksploatowanych w kopalniach, w mniejszym stopniu jest wynikiem różnej kaloryczności węgla. Najkorzystniejsze warunki, a tym samym najniższy koszt wydobycia 1 tony węgla, posiada KWB Bełchatów S.A. Jeżeli przyjmiemy zatem wartość tego kosztu jako bazę porównawczą ze wskaźnikiem 1,0, to w pozostałych trzech kopalniach proporcja kosztów przedstawia się następująco (Bełchatów, Adamów, Konin, Turów):

1,0 : 1,50 : 1,51 : 2,47

Do niedawna prawo energetyczne pozwalało kopalniom wyznaczać cenę sprzedawanego węgla według tak zwanych kosztów uzasadnionych. W efekcie w kopalniach stosunek cen węgla do bazowego kosztu kopalni Bełchatów wynosił:

1,0 : 1,40 : 1,44 : 2,47

Znowelizowane od 1.01.2004 roku prawo energetyczne nie pozwala stosować poprzednich warunków, wobec czego sprzedaż węgla do elektrowni musi odbywać się na zasadach rynkowych. Elektrownie skorzystały z tego prawa, wynikiem czego było zamrożenie cen węgla i pogorszenie się sytuacji finansowej kopalń. Prawny obowiązek cał-

kowitego uwolnienia rynku energii od 7 lipca 2007 roku może spowodować kolejny problem. Należy bowiem zaznaczyć, że zarówno elektrownie, jak i kopalnie funkcjonują w ramach grup kapitałowych jako jednostki powiązane. Wobec tego utrzymanie zróżnicowanych cen węgla brunatnego może być potraktowane jako stosowanie niedozwolonych cen węgla brunatnego może być potraktowane jako stosowanie niedozwolonych cen transferowych. Aby tego uniknąć należałoby doprowadzić do konsolidacji kopalń i elektrowni w ramach Zespołów Górnictwo-Energetycznych.

Podsumowanie i wnioski końcowe

Na organizację i funkcjonowanie podsektora elektroenergetycznego, wykorzystującego węgiel brunatny, znacząco wpływają trzy czynniki: prawne, ekonomiczno-gospodarcze, techniczne.

Najważniejsze zmiany w sektorze elektroenergetycznym wymusiły takie akty prawne jak dyrektywa energetyczna, zmienione prawo energetyczne oraz polityka energetyczna Polski do roku 2025. Ich głównym celem jest zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego, dopasowanie naszego sektora energetycznego do wspólnego rynku europejskiego, wprowadzenie zasady TPA, doprowadzenie do funkcjonowania w sektorze przedsiębiorstw energetycznych zintegrowanych pionowo.

Czynniki ekonomiczno-gospodarcze, to przede wszystkim wyeliminowanie naturalnego monopolu na rynku energii, utworzenie samodzielnych ogniw w łańcuchu energetycznym, czyli wytwarzanie, przesyłu, dystrybucji i obrotu. Oznacza to swobodę wyboru dostawcy energii, możliwość dostępu strony trzeciej do każdego ogniwa sektora i w efekcie obniżenie cen energii elektrycznej.

W strukturze organizacyjnej sektora przewiduje się funkcjonowanie dwu silnych grup kapitałowych związanych z węglem brunatnym, czyli holdingu BOT GiE S.A., oraz ZE PAK S.A. Według propozycji rządowej, BOT GiE S.A. będzie najważniejszym elementem skonsolidowanego sektora energetycznego, a węgiel brunatny będzie dalej stanowił jego ważną podstawę z uwagi na najniższe koszty produkcji energii z tego paliwa. Ważnym elementem zmian organizacyjnych będą czynniki wewnętrzne tworzonych grup na węglu brunatnym, do których należą istniejące powiązania kopalń i elektrowni, nierozwiązany problem kontraktów długoterminowych oraz zróżnicowane warunki eksploatacji a tym samym zróżnicowane koszty wydobycia w poszczególnych kopalniach.

Uwarunkowanie techniczne to przede wszystkim modernizacja urządzeń, polepszenie sprawności pracy elektrowni i kopalń, zmniejszenie kosztów zatrudnienia, zmniejszenie uciążliwości funkcjonowania sektora w środowisku naturalnym.

Artykuł napisano w ramach projektu badawczego Nr 4T12A01929

Literatura

- [1] CZOPEK K., 2006 — Funkcjonowanie węgla brunatnego w systemie elektroenergetycznym. Szkoła Ekonomiki i Zarządzania w Górnictwie 2006. PAN–AGH.
- [2] CZOPEK K., 2006 — Węgiel brunatny na rynku energii. Szkoła Ekonomiki i Zarządzania w Górnictwie 2006. PAN–AGH.
- [3] Biuletyn Urzędu Regulacji Energetyki, rok 2004—2005.
- [4] Dyrektywa 2003/54/WE, Zasady rynku wewnętrznego energii elektrycznej (Dz.U.WEL 176 z 15.07.2003).
- [5] Polityka energetyczna Polski do 2025 roku (M.P. nr 42/2005, poz. 562).
- [6] Prawo energetyczne (Dz.U. Nr 54 z 1997, p.348, z późn. zm.)
- [7] SOJAK S., 2001 — Ceny transferowe. Teoria i praktyka. PWN, Warszawa.
- [8] Węgiel brunatny. Rocznik 2003—2005. Porozumienie Producentów Węgla Brunatnego.

Kazimierz CZOPEK

Condition factors inner organizing of energetic and capital groups on brown coal

Abstract

A synthetic picture of the electropower market with a particular regard to brown coal. The connection between brown coal and the electropower industrial section as well as the position of brown coal at the production of electrical power have been taken into account. Its present condition of changes is discussed while paying attention to the long-term contracts that must be liquidated. Particular attention has been given to the model solution of the free electric power market as well as a probable scheme of the two capital groups based on brown coal have been suggested. A necessity and suggestions of the integration inside both groups have been emphasized.

For the restructurization processes further vertical consolidation in the subsector is assumed, i.e. closer capital ties between mines and electric power plants. The paper concerns detailed solutions of the problem. It shows the starting point for the predicted changes, i.e. it analyses the present structure of active capital groups and the concept of internal restructurization changes. It emphasizes both these factors which are useful and the factors whose solution is indispensable. The useful factors include the successful results of the subsector and considerable consolidation. The non-useful factors are, on the other hand, the present errors made in the course of privatization of the electric power plant PAK and the possible necessity of the establishment of the transfer prices between mines and electric power plants.

KEY WORDS: electric energy, brown coal, free market, energy power subsector